

نشریه برنامه‌ریزی و طراحی شهری

<https://www.upud.ir>

مقاله علمی

راهبرد توسعه گردشگری پایدار منطقه تاریخی دوان کازرون

حسین حاتمی‌نژاد^{۱*}، فاطمه رضایی کلاکی^۲

۱. مرتبه علمی، گروه جغرافیای انسانی و برنامه‌ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲. مرتبه علمی، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۹	بیان مسئله: منطقه تاریخی دوان با توجه به پتانسیل‌ها و جاذبه‌های گردشگری اعم از توانهای بالقوه‌ی طبیعی، ویژگی‌های اقلیمی، چشم‌اندازهای جالب اکولوژیکی و انواع جاذبه‌های فرهنگی، تاریخی و اقتصادی-معیشتی به‌عنوان یکی از مناطق مهم طبیعی-تاریخی و گردشگری شهرستان کازرون به شمار می‌آید از این رو برنامه‌ریزی جهت ارتقا توسعه گردشگری پایدار آن امری ضروری می‌باشد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۱/۳۰	اهداف تحقیق: هدف پژوهش حاضر بررسی و تعیین جاذبه‌های گردشگری واقع در منطقه دوان جهت تدوین برنامه‌های راهبردی و توسعه‌ی گردشگری در محدوده مورد مطالعه می‌باشد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۱	روش تحقیق: رویکرد حاکم بر پژوهش از نوع کاربردی و روش بررسی آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جهت جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از روش اسنادی و پیمایشی (میدانی) استفاده شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه و آزمون متغیرهای پژوهش، از نرم‌افزار آماری SPSS و آزمون‌های تی، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه و همچنین از تکنیک SWOT استفاده شده است.
واژگان کلیدی: گردشگری، گردشگری روستایی، گردشگری پایدار، منطقه تاریخی دوان.	یافته‌ها و نتایج: نتایج حاصل از آزمون تی نشان می‌دهد که شاخص تاریخی-معماری از سطح بالاتری و شاخص زیرساخت از سطح پایین‌تری نسبت به سایر شاخص‌های گردشگری برخوردارند. آزمون پیرسون نشان‌دهنده رابطه معناداری در سطح ۹۹ درصد اطمینان همبستگی در بین متغیرهای پژوهش است و رابطه معنادار بین افزایش توسعه‌ی گردشگری و سطح کیفیت زندگی ساکنین بومی را تأیید می‌کند. نتایج آزمون رگرسیون نیز نشان‌دهنده اثرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته پژوهش با توجه به میزان بتا و آماره آزمون متغیرها و سطح معنی‌داری این متغیرها می‌باشد. نتایج مدل SWOT نیز نشان‌دهنده انتخاب راهبرد رقابتی در ارتباط با وضعیت تحقق توسعه‌ی گردشگری در محدوده مورد مطالعه می‌باشد. و به طور کلی نتایج حاکی از آن است که توسعه گردشگری در روستاها می‌تواند یکی از راهکارهای مؤثر برای توسعه اقتصادی این مناطق از جمله افزایش اشتغال، توسعه کسب و کارهای محلی، افزایش درآمد و رونق اقتصادی در مناطق روستایی باشد.

ارجاع به این مقاله: رضایی کلاکی، فاطمه، & حاتمی‌نژاد، حسین. (۱۴۰۳). راهبرد توسعه گردشگری پایدار منطقه تاریخی دوان کازرون.

نشریه برنامه‌ریزی و طراحی شهری، ۱۴۰۳ (۲).

© نویسندگان

نویسنده مسئول:

Hataminejad@ut.ac.ir

مقدمه

تنوع ابعاد و پیچیدگی‌های صنعت گردشگری متناسب با مناطق جغرافیایی، زمینه‌های ویژه‌ای برای برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری می‌طلبد (یاری حصار و محمدی، ۱۴۰۲: ۴۷۳). در میان انواع فعالیت‌های گردشگری، گردشگری روستایی بسیار حائز اهمیت است. روستاها قلمرو گوناگونی از فعالیت و جاذبه‌ها هستند که همین منابع و جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی می‌تواند انگیزه‌های قوی برای بازدید نواحی روستایی و انتخاب آن‌ها به‌عنوان مقصدهای ارزشمند گردشگری باشد (باباخانی و سامه، ۱۴۰۲: ۵۵). وجود بافت‌های تاریخی در روستاها به‌دلیل پیوندهای گسترده با بسترهای طبیعی و تاریخی، دارای ارزش‌های تاریخی، طبیعی، زیبایی و معمارانه بسیاری هستند (حیدری و چهارراهی، ۱۳۹۹: ۱). از این رو شناسایی، احیاء و حفاظت از بافت تاریخی با ارزش روستایی در جهت حفظ میراث فرهنگی و تاریخی اهمیت دارد و علاوه بر حفظ فرم و شکل آن، حافظ مجموعه‌ای از باورها و ارزش‌های محلی نیز خواهد بود (آریان کیا و زیاری، ۱۴۰۲: ۵۲۳). اما باید اذعان داشت که بر اثر فقدان نگاه تاریخی و هویتی لازم در توسعه و نگهداری این مناطق، چهره و اعتبار تاریخی و هویتی این محدوده ارزشمند بافت کالبدی روستاها از بین رفته است (اسعدی جعفرآباد و همکاران، ۱۳۹۸: ۱). اهمیت این امر با توجه به شکننده بودن محیط روستایی، چند برابر بوده چرا که ناپایدار شدن توسعه گردشگری در این مقاصد به‌دلیل بروز تغییرات و تهدیدهای پیش‌بینی نشده به معنی کاهش سطح تاب‌آوری روستاها و شکل‌گیری گردشگری نابسامانی خواهد بود که محیط روستایی را به رکود و نابودی می‌کشاند (ویسی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۸). از آنجا که صنعت گردشگری، بستر منحصر به فردی را برای ایجاد اشتغال و کارآفرینی، به‌ویژه در مناطق روستایی فراهم ساخته است (۹: ۲۰۱۷، Ateljevic)، بنابراین مدیریت گردشگری روستایی پایدار نیازمند یک تحول استراتژیک است که با شرایط محلی، پیچیدگی‌های روستایی و پویایی تغییرات آتی سازگار باشد (۱: ۲۰۲۳، Ariyani & Fauzi).

روستای گردشگری دوان به‌دلیل دارا بودن امکانات و توانهای بالقوه طبیعی، توانهای محیطی، ظرفیت‌ها و توانمندی لازم برای هر گونه برنامه‌ریزی به‌ویژه در بخش‌های مختلف گردشگری؛ و به دلیل آنکه تاکنون پژوهش خاصی در ارتباط با گردشگری این منطقه انجام نگرفته است، می‌تواند دلیل مناسبی برای انتخاب این روستا به عنوان منطقه مورد مطالعه باشد. از این رو، هدف از پژوهش حاضر فراهم کردن زمینه توسعه پایدار گردشگری روستای دوان و جلب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، و همچنین ایجاد تأسیسات زیر بنایی و گردشگری جهت ارائه خدمات مناسب به گردشگران است. با توجه به هدف پژوهش، سؤال اصلی پژوهش شامل: راهبرد مناسب برای توسعه گردشگری پایدار منطقه تاریخی روستای دوان چیست؟

پیشینه نظری پژوهش

واژه گردشگری معادل کلمه لاتین (Tourism)، است که از لغات فرانسوی (Tour) گرفته شده و به معنای چرخش، طی کردن و سیر کردن می‌باشد (حاتمی‌نژاد و عیوضلو، ۱۳۹۵: ۱۰). در واقع گردشگری روندی است که از دیرباز با اشکال خاص در جوامع انسانی وجود داشته و به تدریج طی مراحل تاریخی سیر تکامل خود را تا عصر حاضر پیموده است (استعلاجی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۱). و امروزه به یکی از محرک‌های کلیدی پیشرفت و رشد اقتصادی چه در کشورهای پیشرفته و چه در کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است (۲: ۲۰۲۱، Murgante et al). از این رو در سال‌های اخیر محققان به بررسی موضوع گردشگری پایدار پرداخته‌اند. گردشگری پایدار شامل: توسعه‌ای می‌باشد که نیازهای گردشگران فعلی و مناطق میزبان را برآورده می‌کند در حالی که از فرصت‌ها برای آینده محافظت می‌کند و افزایش می‌دهد (۳: ۲۰۲۱، León-Gómez et al). گردشگری پایدار بیشتر با تلاش برای سرمایه‌گذاری در جوامع و افراد بیشتر، شکل‌دهی مؤسسات و سیاست‌های بهتر، و تقویت توسعه زیرساخت‌ها، از جمله موارد دیگر تعریف می‌شود (۲۰۲۰، Roxas et al. ۳۸۹). شاخص‌های گردشگری پایدار (STIs) یک عنصر جدایی‌ناپذیر از برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری است (Rasoolimanesh et al، ۲۰۲۳: ۱۴۹۷). مدیریت توسعه گردشگری پایدار باید درجه رضایت بالایی از نیازهای گردشگران را حفظ کند، تجربه قابل توجهی را برای مصرف‌کنندگان تضمین کند، آگاهی آنها را نسبت به مسائل پایداری افزایش دهد و شیوه‌های گردشگری پایدار را در بین آنها تبلیغ کند (۲۵۹: ۲۰۲۱، Streimikiene et al).

گردشگری دارای شاخه‌های گوناگونی است که یکی از این شاخه‌ها، گردشگری روستایی است. گردشگری روستایی به تمامی فعالیت‌ها و خدماتی گفته می‌شود که توسط کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح و استراحت گردشگران و جذب آنان در نواحی روستایی صورت می‌گیرد (از کیا و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۰). گردشگری روستایی به‌طور مشخص از دهه ۱۹۵۰ به بعد گسترش یافت. با توجه به جذابیت پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری، مطالعات اولیه طی دهه ۱۹۶۰، بیشتر بر آثار مثبت اقتصادی این پدیده متمرکز بود اما در دهه ۱۹۷۰ پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری با دید گسترده‌تری مورد ارزیابی محققان قرار گرفته است. این دوره، عمدتاً رویکرد منفی به توسعه گردشگری حاکم بوده است به طوری که محققان غالباً بر آثار منفی توسعه این فعالیت تأکید می‌ورزیدند. در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ براساس انتقادات صاحب‌نظران، تأثیرات مثبت و منفی به طور متوازن مد نظر قرار گرفت (امیرخانلو و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۰۹). امروزه گردشگری روستایی و اقتصاد گردشگری در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی توسعه اقتصادی می‌باشد و در همین ارتباط گردشگری روستایی نیز با برنامه‌ریزی مناسب و شناخت فرصت‌ها و محدودیت‌ها می‌تواند نقش مهمی در توسعه روستایی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی داشته باشد (شیرخانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۶۲۱۹). به‌گونه‌ای که به‌عنوان یک نیروی محرکه مهم برای توسعه و احیای روستایی می‌تواند

بیکاری را کاهش دهد، اقتصاد منطقه را تقویت کند، استاندارد زندگی جامعه روستایی را بهبود بخشد و عدم تعادل بین زندگی شهری و روستایی را کاهش دهد (ایمانی و معدنی، ۱۴۰۲: ۷۳۰۶).

بنابراین امروزه گردشگری روستایی به یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی در بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده و دولت‌ها، سیاست‌های مختلفی را به منظور توسعه گردشگری روستایی از سطوح محلی تا ملی به کار می‌گیرند (رحیمی پور و همکاران، ۱۴۰۱: ۱). از سوی دیگر، گردشگری روستایی راهبرد نوینی برای دستیابی به توسعه روستایی است که از طریق ایجاد فعالیت‌های مکمل و متحول نمودن این نواحی، نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و تنوع‌بخشی به رشد اقتصادی دارد (خداپناه، ۱۴۰۲: ۱۰۳). و علاوه بر آن، در جنبه‌های گوناگون توسعه روستایی از قبیل مهاجرت، اشتغال، توسعه زیرساختی، کاهش فقر تأثیرگذار است (مزیدی و زینتی فخرآباد، ۱۴۰۲: ۲). این اثرات می‌تواند بر محیط محلی و جوامع میزبان مثبت و گاه منفی باشد. بنابراین عدم درک اثرات گردشگری عاملی برای توسعه نیافتگی و پیامدهای این صنعت بشمار می‌رود (امیرخانلو و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۰۸). به طور مثال، گردشگری روستایی از جنبه‌ی کالبدی معمولاً پیامدهای متفاوت دارد که نتایج مثبت شامل بهبود و توسعه زیرساخت‌ها، مقاوم‌سازی مساکن، حفظ بافت و الگوی اولیه روستا، استفاده از مواد و مصالح موجود در روستا برای ساخت و ساز، حفظ الگوی معماری بومی-سنتی و تولید محصولات کشاورزی جهت عرضه به گردشگران و نتایج منفی شامل فرسودگی راه‌ها و شبکه‌های ارتباطی به دلیل تردد زیاد، تخریب آثار و بناهای تاریخی، تغییر و جابجایی بافت سکونتگاه‌ها، عدم استفاده از مواد و مصالح بومی، تغییر در شیوه ساخت و ساز، تغییر کاربری زمین و رشد و ازدحام جمعیت است (افراخته و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۹).

با توجه به گزارش سازمان جهانی گردشگری، ایران در رتبه دهم از نظر جاذبه‌های باستانی و تاریخی و در رتبه پنجم از نظر جاذبه‌های طبیعی در جهان قرار دارد. این نشان می‌دهد بر رشد و توسعه اقتصادی کشور تأثیرگذار باشد. (خانزادی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۵). با توجه به افق پیش روی صنعت گردشگری در ایران که در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله تدوین شده است، در سال ۱۴۰۴ ایران باید توانایی میزبانی ۲۰ میلیون گردشگر را داشته باشد و درآمد ۲۰ میلیارد دلاری را از بازار جهانی گردشگری به دست آورد. با توجه به اینکه توسعه و رشد این صنعت به عنوان یک اولویت مهم در سند مذکور مورد تأکید واقع شده است، بنابراین نگاه اقتصادی به این صنعت در حال رشد بیش از پیش ضروری است. (اسماعیل پورمقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷). بنابراین، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بلندمدت در چارچوب توسعه پایدار گردشگری نه تنها می‌تواند تأثیرات نامطلوب آن را کاهش دهد، بلکه با افزایش منافع آن را به اهرمی مطلوب در تحولات و توسعه حوزه میزبان مبدل خواهد کرد (آریان کیا، ۱۴۰۲: ۲۰۲؛ به نقل از نعیمی و همکاران، ۱۳۹۴).

در ارتباط با موضوع پژوهش، مطالعات بسیاری در داخل و خارج از کشور انجام گرفته است. که در ادامه به صورت اختصار به مواردی از تحقیقاتی که در دو بخش اصلی از این پژوهش از نتایج و روش انجام آن‌ها استفاده شده است و یافته‌های آنها با مطالعه حاضر همخوانی و همسویی داشته‌اند اشاره می‌گردد.

جدول ۱. خلاصه پیشینه تجربی پژوهش

محقق	سال انتشار	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
کرمی و علی‌یاری	۱۴۰۱	ارزیابی شاخص‌های عینی کیفیت زندگی در روستاهای هدف گردشگری تاریخی-فرهنگی شهرستان مرودشت	گردشگری موجب افزایش کیفیت زندگی ساکنان شده است به گونه‌ای که بیشترین اثر را در شاخص‌های کالبدی، معیشت محلی و پایداری محیط و بعد زیست محیطی داشته است.
حاتمی‌نژاد و همکاران	۱۴۰۲	بررسی وضعیت زیست محیطی گردشگری با استفاده از روش جای پای اکولوژیک مورد مطالعه شهر رشت	برنامه‌ریزی برای حفظ محیط زیست شهر در کنار توجه به گردشگری امری حیاتی محسوب می‌شود.
آمار و همکاران	۱۴۰۲	شناسایی عوامل مؤثر بر الگوی توسعه گردشگری روستایی شهرستان ماسال	الگوهای اصلی گردشگری در نواحی روستایی شهرستان ماسال شامل اکوتوریسم، گردشگری تاریخی و گردشگری مذهبی می‌باشد.
فرهادیان و همکاران	۱۴۰۲	تحلیل شکاف وضعیت موجود و مورد انتظار تأثیر گردشگری روستایی بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی، مطالعه موردی: روستای کلوان	بین وضعیت مورد انتظار و موجود ابعاد نهادی-ساختاری، اقتصادی-مالی و منابع طبیعی-زیست‌محیطی به ترتیب بیشترین شکاف وجود دارد.
سابوترو و همکاران	۲۰۲۳	ارزیابی توسعه پایدار گردشگری روستایی با رویکرد یکپارچه با استفاده از روش‌های MDS و ANP. مطالعه موردی در Ciamis، جاوای غربی، اندونزی	نتایج MDS نشان می‌دهد که پایداری گردشگری روستایی در پانچالو، اندونزی در رده کافی قرار دارد. همچنین حساس‌ترین ویژگی‌ها برای هر معیار شامل تنوع زیستی برای معیارهای اکولوژیکی، مشارکت جامعه محلی برای معیارهای اجتماعی-فرهنگی و تنوع معیشت برای معیارهای اقتصادی است.
هوو و همکاران	۲۰۲۳	مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و اعتماد بین فردی به گردشگران: نقش واسطه‌ای ادراک ساکنان از اثرات گردشگری	مشارکت اقتصادی و اجتماعی در شکل‌دهی اعتماد شناختی و عاطفی ساکنان به گردشگران به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق ادراک ساکنان مؤثر است.

چن و همکاران	۲۰۲۳	تجربه گردشگری روستایی چگونه بر مصرف سبز از نظر تجارب به یاد ماندنی گردشگری روستایی، ارتباط با طبیعت و آگاهی محیطی تأثیر می‌گذارد؟	اهمیت تجارب به یاد ماندنی گردشگری روستایی، ارتباط با طبیعت و آگاهی زیست محیطی نشان داد که نقش میانجی کاملی در رابطه پایدار بین تجربه گردشگری روستایی و مصرف سبز دارند.
پریاتموکو و همکاران	۲۰۲۳	درک پیچیدگی تجارت گردشگری روستایی: دیدگاه علمی و گوو و همکاران ^۱ (۲۰۲۳)، «تأثیر گردشگری روستایی بر آسیب پذیری فقر خانوارهای روستایی سالخورده»	کمتر از ۵۰ درصد ادبیات گردشگری روستایی مربوط به مشاغل محلی است. با توجه به چهار نیروی محرکه، پایداری بیشترین ارتباط را با تولید علمی کسب و کارهای گردشگری روستایی داشت.

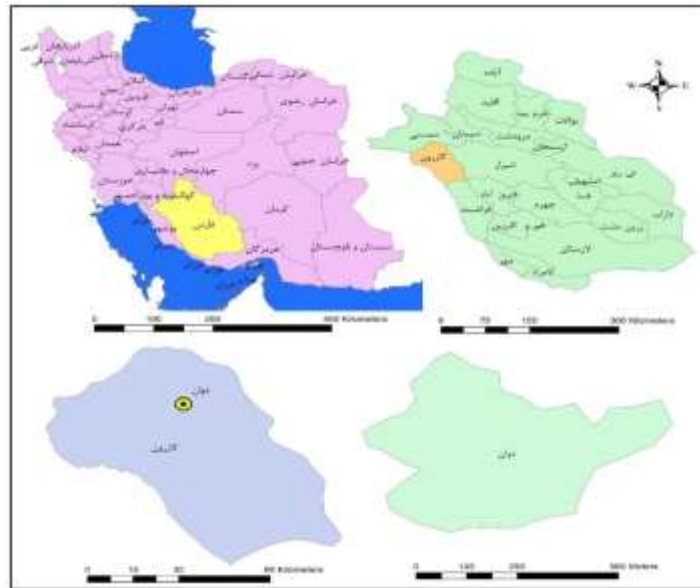
روش پژوهش

رویکرد اصلی در این پژوهش به عنوان کاربردی تعریف شده است. در این رویکرد، از روش توصیفی-تحلیلی برای بررسی و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات لازم، از دو روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و پیمایشی (میدانی) استفاده شده است. در روش کتابخانه‌ای، از مقالات، اسناد مربوطه و در روش میدانی نیز، از ابزار پژوهشی پرسشنامه استفاده شده است. به طور کلی، ۸۰ پرسشنامه به عنوان نمونه بین افراد و کارشناسان مربوطه توزیع شده است تا داده‌های مورد نیاز برای پژوهش جمع‌آوری شود. به منظور بررسی روایی پرسشنامه‌ها، از نظرات دانشجویان رشته گردشگری دانشگاه تهران و صاحب‌نظران مربوطه در خصوص نوع و وضوح سؤالات پرسشنامه استفاده شده است. پایایی پرسشنامه‌ها نیز توسط آزمون آلفای کرونباخ عدد ۰/۷۸ به دست آمده است که در سطح قابل قبول می‌باشد. شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش شامل: متغیرهای اقتصادی، متغیر امکانات و تجهیزات و همچنین شاخص‌های گردشگری اعم از: جاذبه‌های تاریخی-معماری، طبیعی، فرهنگی-اجتماعی و زیرساختی می‌باشد که از تحقیقات ذکر شده در پیشینه استخراج شده است. از نرم‌افزار آماری SPSS جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه، آزمون تی جهت بررسی اندازه‌گیری تفاوت بین میانگین نمونه پژوهش (میانگین نظری) با میانگین جامعه؛ از آزمون پیرسون جهت بررسی رابطه آماری و اندازه‌گیری ارتباط بین متغیرهای پژوهش و از آزمون رگرسیون چندگانه به منظور تعیین میزان و شدت و نحوه اثرگذاری کنترل شده هر یک از متغیرهای مستقل در متغیر وابسته پژوهش و همچنین از تکنیک SWOT جهت تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

روستای دوان از روستاهای تاریخی با قابلیت گردشگری است که در فاصله ۹ کیلومتری شمال شهر کازرون در دامنه کوه دوان در استان فارس قرار دارد. این روستا بر روی طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۵۵ دقیقه و عرض جغرافیایی ۲۹ درجه و ۲۲/۵ دقیقه قرار گرفته است، اما منطقه دوان بین طول‌های جغرافیایی ۵۱ درجه و ۵۰ دقیقه و ۵۱ درجه و ۵۵ دقیقه و عرض‌های جغرافیایی ۲۹ درجه و ۲۵ دقیقه و ۲۹ درجه و ۲۰ دقیقه گسترده شده است. ارتفاع این روستا از سطح دریا ۱۴۳۶ متر می‌باشد (مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان فارس، ۱۴۰۰). با توجه به شیوه‌ی معماری، بهره‌مندی از طاق نماها و گچ‌بری‌ها در بناهای این روستا و همچنین پیدا شدن پایه ستون‌های سنگی و وجود دژهایی همچون «قلعه دختر» و «قلعه دوان» پیشینه‌ی این روستا را به زمان ساسانیان گمانه می‌زنند. اهالی روستا از نظر آوا و واژگان و ساختار زبان دارای گویشی خاص هستند، که بازمانده یکی از لهجه‌های فراموش شده فارسی میانه و از شاخه جنوب غربی است. شغل اصلی مردم این روستا باغداری و کشاورزی است. بدلیل قرارگیری این روستا در منطقه‌ای کوهستانی، بیشتر زمینهای آن در دامنه‌های تپه‌ها و کوه‌ها واقع شده که آن را به‌صورت پلکانی جهت کشت در آورده‌اند. سبذبافی، گیوه دوزی، مشک، آسیاب دستی و ... به‌عنوان صنایع دستی مردمان این روستا می‌باشد. موقعیت شهرستان کازرون و روستای دوان در نظام تقسیمات سیاسی استان فارس در شکل (۱)، ارائه شده است.

^۱. Guo et al

شکل ۱. نقشه موقعیت شهرستان کازرون و روستای دوان در نظام تقسیمات سیاسی استان فارس، مأخذ: (ngdir.ir)

یافته‌ها

به منظور ارزیابی توان گردشگری روستای دوان در راستای ایجاد گردشگری پایدار، از چهار شاخص عمده گردشگری استفاده شده است. نتایج حاصل از بررسی این شاخص‌ها در جدول (۲)، ارائه شده است.

جدول ۲. ارزیابی توان گردشگری روستای دوان از نظر جاذبه‌های تاریخی و طبیعی

شاخص‌ها	مؤلفه	میانگین اهمیت مؤلفه‌ها (بین طیف ۱ تا ۵)	شاخص‌ها	مؤلفه	میانگین اهمیت مؤلفه‌ها (بین طیف ۱ تا ۵)
تاریخی و معماری	روستای دوان	۲/۲	اجتماعی و فرهنگی	برگزاری جشنواره (جشنواره گل نرگس)	۳/۶
	قبرستان‌های تاریخی با شیر سنگی	۲/۱		غذاهای سنتی و بومی منطقه	۳/۴
	موزه مردم شناسی	۲/۶		لهجه و گویش مردم منطقه	۲/۵
	شهر تاریخی کازرون	۳/۷		صنایع دستی و سوغات منطقه	۳/۲
	مقبره علامه دوانی	۳/۴		مراسمات فرهنگی مانند شب یلدا، نوروز و ...	۲/۲
طبیعی	دژ دوان	۲/۴	زیرساختی	مراکز درمانی و بیمارستان‌ها	۲/۱
	قلعه دختر	۳/۲		حمل و نقل درون و برون شهری	۳/۱
	مکان دشتک و تاکستان‌های پله‌کانی	۳/۳		مجتمع‌های گردشگری	۲/۳
	نزدیکی به دشت نرگس‌زار	۳/۷		مراکز بوم‌گردی و اقامتگاه‌ها	۳/۲
	مجاورت با دشت ارژن	۳/۶		هتل‌ها (هتل بیشاپور)	۳/۳
	نزدیکی به دریاچه پریشان	۴/۱			
	همجواری با منطقه اکولوژیک دشت برم	۳/۸			
میانگین کل ۴/۳۷					

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

طبق نتایج به دست آمده، مؤلفه‌های شاخص‌های تاریخی-معماری و شاخص طبیعی از تنوع بالایی برخوردارند. از نظر کارشناسان در ارتباط با شاخص تاریخی-معماری، مؤلفه‌های نزدیکی به شهر کازرون با میانگین ۳/۷ و مقبره علامه دوانی با میانگین ۳/۴، در ارتباط با شاخص طبیعی، مؤلفه‌های دریاچه پریشان مشترک با میانگین ۴/۱، نزدیکی به دشت نرگس‌زار با میانگین ۳/۷، در ارتباط با شاخص اجتماعی-فرهنگی، مؤلفه‌های برگزاری جشنواره گل نرگس با میانگین ۳/۶ و غذاهای سنتی و بومی منطقه ۳/۴، در ارتباط با شاخص زیرساختی، مؤلفه‌های هتل بیشاپور با میانگین ۳/۳ و مراکز بوم‌گردی و اقامتگاه‌ها با میانگین ۳/۲ به ترتیب با اهمیت‌ترین مؤلفه‌های شاخص‌های مورد بررسی در ارتباط با ارزیابی توان ایجاد گردشگری پایدار در سطح روستای دوان نقش قابل ملاحظه‌ای دارند. بنابراین طبق نتایج، روستای هدف از نظر شاخص‌های فوق در ارتباط با ایجاد گردشگری پایدار دارای پتانسیل زیادی برای ایجاد گردشگری پایدار است.

این نتایج نشان می‌دهد که روستای دوان به دلیل داشتن جاذبه‌های تاریخی و معماری، جاذبه‌های طبیعی، جاذبه‌های اجتماعی و فرهنگی، و زیرساخت‌های مناسب، قابلیت جذب گردشگران را دارد و می‌تواند به عنوان یک مقصد گردشگری پایدار توسعه یابد. از آنجا که پیش شرط تحقق توسعه گردشگری پایدار لازمه وجود پیش شرطها و شاخص‌های اساسی می‌باشد. در ادامه به بررسی وضعیت شاخص‌های گردشگری در روستای هدف با استفاده از آزمون تی پرداخته می‌شود.

جدول ۳. بررسی وضعیت شاخص‌های گردشگری روستای دوان با استفاده از آزمون تی

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳					شاخص‌های گردشگری
فاصله اطمینان ۰/۹۵	میانگین اختلافات	سطح معناداری	درجه آزادی df	آماره T	
حداکثر -۰.۷۷	۲/۴۷	۰/۰۰۹	۷۹	۵/۴۷	تاریخی- معماری
حداقل -۰.۸۶	۱/۷۸	۰/۰۱۱	۷۹	۴/۷۸	جاذبه‌های طبیعی
-۰.۷۵	۰/۲۶	۰/۰۱۲	۷۹	۳/۲۶	اجتماعی- فرهنگی
-۰.۶۴	-۰.۵۸	-۰.۶۹	۷۹	۲/۳۱	زیرساخت

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

بر اساس نتایج خروجی آزمون، تحلیل میانگین عددی نشان می‌دهد که شاخص تاریخی-معماری با آماره تی ۵/۴۷، شاخص طبیعی آماره تی ۴/۷۸ و شاخص اجتماعی-فرهنگی با آماره تی ۳/۲۶ و درجه آزادی ۲۹ که برابر با حجم نمونه منهای عدد یک است. بالاتر از عدد اندازه آزمون (۳) می‌باشند و در وضعیت نسبتاً مساعدی قرار گرفته‌اند. اما شاخص زیرساخت با آماره تی ۲/۳۱ و درجه آزادی ۲۹ پایین‌تر از مطلوبیت عدد مورد نظر آزمون (۳) قرار دارد. ضمناً سطح معناداری همه شاخص‌ها کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین چنین می‌توان نتیجه گرفت که در سطح روستای دوان در ارتباط با توسعه گردشگری پایدار، شاخص تاریخی-معماری نسبت به سایر مولفه‌ها از سطح بالاتری و شاخص زیرساخت نسبت به سایر شاخص‌ها از سطح پایین‌تری برخوردار است.

بررسی نقش و میزان اثرگذاری ارتقای گردشگری روستای هدف بر کیفیت زندگی ساکنین بومی

جهت بررسی وجود یا عدم وجود رابطه همبستگی بین ارتقای گردشگری روستای دوان بر کیفیت زندگی ساکنین بومی روستا از آزمون آماره پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۴. ضریب همبستگی بین توسعه گردشگری و متغیر ارتقای گردشگری در روستای تاریخی دوان

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معناداری	نتیجه آزمون
افزایش سطح درآمد	۰/۲۷۱**	۰/۰۰۷**	رابطه معنادار است
افزایش فرصت‌های شغلی	۰/۴۳۰**	۰/۰۰۰**	رابطه معنادار است
بالا رفتن سطح فرهنگ مردم	۰/۲۷۶**	۰/۰۲۱**	رابطه معنادار است
توسعه زیرساخت‌ها و امکانات	۰/۳۸۱**	۰/۰۰۰**	رابطه معنادار است
سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی و خصوصی	۰/۱۲۴**	۰/۰۰۳**	رابطه معنادار است
بهبود تسهیلات فراغتی	۰/۳۴۹**	۰/۰۰۰**	رابطه معنادار است
تبادل فرهنگی	۰/۳۰۷**	۰/۰۰۰**	رابطه معنادار است

**معنی‌داری ۹۹٪

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول (۴)، میزان ضریب همبستگی بین متغیرهای افزایش سطح درآمد ۰/۲۷۱، افزایش فرصت‌های شغلی ۰/۴۳۰، بالا رفتن سطح فرهنگ مردم ۰/۲۷۶، توسعه زیرساخت‌ها و امکانات ۰/۳۸۱، سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی و خصوصی ۰/۱۲۴، بهبود تسهیلات فراغتی ۰/۳۴۹ و تبادل فرهنگی ۰/۳۰۷ است که با توجه به سطح معناداری صفر بیانگر رابطه معناداری در سطح ۹۹ درصد اطمینان همبستگی وجود دارد با توجه به مثبت بودن میزان ارزشی پیرسون همبستگی مستقیم و فزاینده است. در واقع هر چه توسعه گردشگری از میزان بیشتر و وضعیت بهتری برخوردار باشد ارتقای گردشگری در روستای تاریخی دوان نیز از وضعیت مطلوبی برخوردار خواهد شد. پس با توجه به مقدار آماره به‌دست آمده بین افزایش توسعه گردشگری و ارتقای گردشگری در روستای تاریخی دوان، رابطه معنادار وجود دارد.

به‌منظور تعیین میزان و شدت و نحوه اثرگذاری کنترل شده هر یک از متغیرهای مستقل در متغیر وابسته پژوهش از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

جدول ۵. نتایج آزمون رگرسیون چندگانه

متغیر مستقل	ضرایب رگرسیون	انحراف استاندارد	ضریب بتای استاندارد شده	آماره آزمون	سطح معناداری
مقدار ثابت	۳/۹۷۲	۱/۴۹	-	۶/۸۴	۰/۰۰۰
افزایش سطح درآمد	۰/۴۸۱	۰/۰۲۷	۰/۴۶۵	۶/۵۱۳	۰/۰۰۳
افزایش فرصت‌های شغلی	۰/۵۰۳	۰/۰۴۱	۰/۳۸۱	۷/۰۲۹	۰/۰۰۰
بالا رفتن سطح فرهنگ مردم	۰/۲۷۹	۰/۰۰۸	۰/۰۲۷	۱/۴۶۲	۰/۰۰۱۸
توسعه زیرساخت‌ها و امکانات	۰/۳۱۴	۰/۰۵۳	۰/۳۰۶	۲/۱۰۱	۰/۰۰۰
سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی و خصوصی	۰/۲۶۱	۰/۰۶۴	۰/۱۴۷	۳/۴۷۲	۰/۰۰۵
بهبود تسهیلات فراغتی	۰/۲۵۷	۰/۰۷۹	۰/۰۰۸	۲/۳۵۸	۰/۰۲۹
تبادل فرهنگی	۰/۱۲۳	۰/۰۳۳	۰/۰۴۱	۰/۰۷۹	۰/۰۰۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

در جدول (۵)، که به جدول ضرایب معروف است، ضریب متغیر مستقل و میزان تأثیر آن بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری ضرایب انجام می‌شود. برای فرموله نمودن معادله رگرسیون نیاز به اطلاعاتی از جمله مقدار ثابت معادله یا a ، ضرایب رگرسیون یا β ، همچنین بررسی آزمون خطی بودن که از سطح معنی‌داری مشخص می‌گردد، می‌باشیم. همان‌گونه که در جدول پیداست، ردیف نخست متعلق به مقدار ثابت معادله می‌باشد که برابر ۳/۹۷۲ می‌باشد. آماره آزمون نیز برابر با ۶/۸۴ است. نکته‌ای که باید به آن توجه نمود میزان معنی‌داری این آماره است که کوچکتر از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان گفت که معنی‌دار می‌باشد. ردیف‌های بعدی جدول متعلق به تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته می‌باشد. همان‌گونه که از جدول پیداست متغیر مستقل افزایش سطح درآمد با میزان بتا برابر ۰/۴۸۱ و آماره آزمون برابر ۶/۵۱۳، متغیر افزایش فرصت‌های شغلی با میزان بتا برابر ۰/۵۰۳ و آماره آزمون برابر ۷/۰۲۹، متغیر بالا رفتن سطح فرهنگ مردم با میزان بتا برابر ۰/۲۷۹ و آماره آزمون برابر ۱/۴۶۲، متغیر توسعه زیرساخت‌ها و امکانات با میزان بتا برابر ۰/۳۱۴ و آماره آزمون برابر ۲/۱۰۱، متغیر سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی و خصوصی با میزان بتا برابر ۰/۲۶۱ و آماره آزمون برابر ۳/۴۷۲، متغیر بهبود تسهیلات فراغتی با میزان بتا برابر ۰/۲۵۷ و آماره آزمون برابر ۲/۳۵۸ و متغیر تبادل فرهنگی با میزان بتا برابر ۰/۱۲۳ و آماره آزمون برابر ۰/۰۷۹ است. از آنجا که سطح معناداری این متغیرها از ۰/۰۵ کوچکتر هستند، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که معنی‌دار می‌باشند و وارد معادله رگرسیون می‌شوند.

ارزیابی نقاط قوت و ضعف محیط خرد اثرگذار بر توسعه‌ی گردشگری در روستای دوان

نقاط قوت و ضعف محیط خرد اثرگذار بر توسعه‌ی گردشگری در روستای هدف، یعنی جنبه‌هایی که راه‌های دستیابی به اهداف برنامه‌ریزی و اجرای تکلیف‌های آن در راستای توسعه‌ی گردشگری، زمینه‌های مساعد یا باز دارنده دارد، مد نظر می‌باشد. از این رو ابتدا اقدام به شناسایی نقاط قوت درون سیستمی در چارچوب مقوله‌های اصلی در قالب پرسشنامه‌ای جهت ارزیابی به کارشناسان و متخصص‌های آشنا با مبحث مورد مطالعه اقدام شده است که نتایج آن در جدول (۶۸)، ارائه شده است.

جدول ۶. ماتریس عوامل داخلی اثرگذار بر توسعه‌ی گردشگری در روستای دوان

مؤلفه‌ها	وزن	رتبه	ضریب نهایی	نقاط قوت
S۱: وجود قابلیت‌ها، استعدادها و تنوع بالای گردشگری منطقه	۰/۰۵۴	۴	۰/۲۱۶	
S۲: دسترسی آسان به روستا و منطقه گردشگری مورد نظر	۰/۰۴۱	۲	۰/۰۸۲	
S۳: وجود بافت تاریخی و معماری بومی در سطح روستا	۰/۰۶۳	۳	۰/۱۸۹	
S۴: استفاده از قابلیت‌های محیطی و گردشگری اطراف روستای دوان	۰/۰۶۸	۴	۰/۲۷۲	
S۵: استعداد بالای منطقه جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی گردشگری	۰/۰۴۷	۳	۰/۱۴۱	
S۶: همجواری با دریاچه پریشان و دشت نرگسزار فامور	۰/۰۵۸	۴	۰/۲۳۲	
S۷: وجود آداب و رسوم و سنن مردم بومی منطقه	۰/۰۳۹	۳	۰/۱۱۷	
S۸: قرارگیری در مسیر جاده محور گردشگری ساسانی بیشاپور- فیروزآباد	۰/۰۶۷	۳	۰/۲۰۱	
S۹: همجواری با منطقه اکولوژیک دشت برم و دشت ارژن	۰/۰۵۲	۳	۰/۱۵۶	
S۱۰: برخورداری از شرایط اقلیمی مناسب در بیشتر فصول سال جهت گردشگری	۰/۰۳۴	۲	۰/۰۶۸	
W۱: پایین بودن سطح امنیت اجتماعی محله	۰/۰۲۹	۳	۰/۰۸۷	نقاط ضعف
W۲: درآمد پایین و وجود فقر	۰/۰۳۷	۲	۰/۰۷۴	

۰/۱۲۳	۳	۰/۰۴۱	W۳: کمبود فضاهای فرهنگی، تفریحی و ورزشی در روستا
۰/۲۳۶	۴	۰/۰۵۹	W۴: کمبود تأسیسات و تجهیزات رفاهی برای گردشگران
۰/۰۷۲	۲	۰/۰۳۶	W۵: نبود طرح مدیریت مشارکت مردمی در منطقه
۰/۰۹۶	۲	۰/۰۴۸	W۶: عدم وجود نیرو متخصص و راهنمایان گردشگری در روستا مورد مطالعه
۰/۱۲۴	۲	۰/۰۶۲	W۷: عدم ارائه تبلیغات مناسب جهت معرفی پتانسیل‌های گردشگری روستا
۰/۰۹۰	۲	۰/۰۴۵	W۸: فقدان برنامه‌ریزی جامع و منسجم در حوزه گردشگری روستای مورد مطالعه
۰/۱۰۲	۲	۰/۰۵۱	W۹: تفاوت فرهنگی بین گردشگران و مردم منطقه
۰/۲۰۷	۳	۰/۰۶۹	W۱۰: عدم وجود بودجه و منابع مالی کافی در زمینه گردشگری
۲/۸۸۵	-	۱	مجموع امتیاز (نقاط قوت و ضعف)

تجزیه و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای محیط کلان اثرگذار بر توسعه گردشگری در روستای دوان

پس از بررسی نقاط قوت و ضعف‌های موجود در توسعه گردشگری در روستای دوان در چارچوب وضعیت درون سیستمی، اقدام به ارزیابی و شناسایی عوامل تأثیرگذار برون سیستمی (فرصت‌ها و تهدیدهایی) که می‌تواند در چارچوب عوامل درون سیستمی تأثیرگذار باشد، اقدام شده است. نتایج حاصل از این بررسی در جدول شماره (۷)، ارائه شده است.

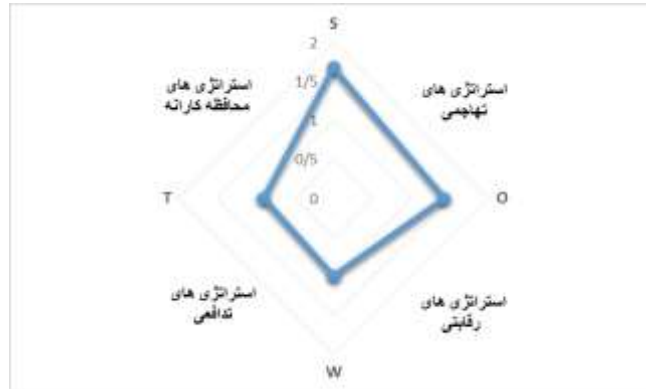
جدول ۷. ارزیابی عوامل بیرونی اثرگذار بر توسعه گردشگری در روستای دوان

ضریب نهایی	رتبه	وزن	مؤلفه‌ها	
۰/۲۷۲	۴	۰/۰۶۸	O۱: وجود سایت‌های باستان‌شناسی و مراکز متعدد جذب گردشگر در منطقه	نقاط فرصت
۰/۱۱۴	۲	۰/۰۵۷	O۲: امکان جذب فعالیت‌های گردشگری و فرهنگی	
۰/۱۳۸	۲	۰/۰۶۹	O۳: اشتغال‌زایی و کاهش بیکاری در روستای مورد هدف	
۰/۰۸۸	۲	۰/۰۴۴	O۴: امکان فروش محصولات کشاورزی و افزایش درآمد ساکنان روستا	
۰/۱۴۱	۳	۰/۰۴۷	O۵: سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی و خصوصی در زمینه گردشگری در روستا	
۰/۰۹۸	۲	۰/۰۴۹	O۶: افزایش سطح ظرفیت‌ها و امکانات گردشگری در روستای مورد هدف	
۰/۰۹۶	۲	۰/۰۴۸	O۷: بهره‌گیری از توان‌های فکری و اجرایی تشکلهای غیر دولتی	
۰/۲۱۶	۳	۰/۰۷۲	O۸: افزایش سطح درآمد اقتصادی مردم روستا	
۰/۱۳۸	۳	۰/۰۴۶	O۹: وجود نیروی کار ارزان و فراوان در روستا و منطقه	
۰/۱۱۷	۳	۰/۰۳۹	O۱۰: بالا رفتن سطح فرهنگ مردم در برخورد با فرهنگ‌های متفاوت	
۰/۱۵	۲	۰/۰۷۵	T۱: خشکسالی و کم آبی در طول سال‌های اخیر	نقاط تهدید
۰/۱۰۲	۲	۰/۰۵۱	T۲: تعارض و اثرگذاری نامطلوب فرهنگ گردشگران بر فرهنگ بومی ساکنین روستا	
۰/۰۹۸	۲	۰/۰۴۹	T۳: نگرانی از آسیب‌رسانی گردشگران به بافت تاریخی روستا	
۰/۰۷۶	۲	۰/۰۳۸	T۴: ازدیاد تفریحات و بزهکاریهای اجتماعی با ورود گردشگران به روستا مورد هدف	
۰/۰۹۲	۲	۰/۰۴۶	T۵: از بین رفتن فرهنگ و آداب و رسوم محلی	
۰/۰۸۶	۲	۰/۰۴۳	T۶: افزایش قیمت زمین و بورس بازی زمین و افزایش هزینه‌های زیرساخت گردشگری	
۰/۱۰۶	۲	۰/۰۵۳	T۷: ایجاد مشکلات ناشی از برخورد بین جامعه میهمان با میزبان و عدم تعامل بین آن‌ها	
۰/۰۹۴	۲	۰/۰۴۷	T۸: ایجاد خسارت و آلودگی زیست‌محیطی در منطقه	
۰/۰۲۲	۱	۰/۰۲۲	T۹: عدم نظارت، کنترل و هدایت گردشگران	
۰/۰۷۴	۲	۰/۰۳۷	T۱۰: تغییر کاربری و تخریب زمین‌های کشاورزی روستا	
۲/۳۱۸	-	۱	مجموع امتیاز (نقاط فرصت و تهدید)	

چشم‌انداز کلی وضع موجود براساس ارزیابی SWOT

با توجه به اطلاعات به دست آمده از دو ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ارزیابی عوامل خارجی (IE) تحقق توسعه گردشگری در روستای دوان، نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ۲/۸۸۵ و نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ۲/۳۱۸ است. استنتاج نهایی از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (مجموع نمره نهایی ۲/۸۸۵) بیانگر این است که قوت‌های فرآروی توسعه گردشگری در روستای دوان، بیشتر از ضعف‌های پیرامون آن بوده و راهبردهای کلان باید به‌گونه‌ای تدوین شود که بتوان بر ضعف‌های موجود غلبه نمود. نتایج حاصل از اطلاعات به دست آمده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی و همچنین وضعیت کلی تحقق توسعه گردشگری در روستای دوان و ماتریس چهارخانه‌ای ارزیابی عوامل داخلی و خارجی (IE) در شکل (۳) ارائه شده است.

براساس جدول‌های (۶ و ۷)، تعداد ۱۰ نقطه قوت در برابر ۱۰ نقطه ضعف و همچنین تعداد ۱۰ نقطه فرصت در برابر ۱۰ نقطه تهدید برای تحقق توسعه گردشگری در روستای دوان شناسایی شد. در مجموع تعداد ۲۰ نقطه قوت و فرصت به عنوان مزیت‌ها و ۲۰ نقطه ضعف و تهدید به عنوان محدودیت‌ها تعیین گردید. اما از نظر وزن نهایی و اثرگذاری این عوامل، نقاط قوت و فرصت با امتیاز ۱/۵۴۶ در مقابل نقاط ضعف و تهدید با امتیاز وزنی ۰/۹۴۹۳ از وضعیت مناسب‌تری برخوردار می‌باشد. بنابراین نشان‌دهنده توانمندی و پتانسیلی بالا جهت تحقق توسعه گردشگری در روستای دوان است.

شکل ۲. نمودار ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک تحقق توسعه گردشگری در روستای دوان

بررسی‌ها و نتایج شکل (۲) در ارتباط با وضعیت تحقق توسعه گردشگری در روستای دوان و همچنین نمره‌دهی عوامل مربوطه نشان‌دهنده انتخاب راهبرد رقابتی یا اقتضایی و یا تنوع در جهت اقدام می‌باشد. بر این اساس جهت تدوین راهبردهای اقتضایی باید با استفاده از نقاط قوت درونی، اثرات ناشی از تهدیدات موجود را کاهش داده و یا آن‌ها را از بین برد و راهبردهای متناسب با آن را تعیین کرد.

نتیجه‌گیری

روستای هدف گردشگری دوان به دلیل دارا بودن امکانات و توانهای بالقوه طبیعی، تاکستان‌های زیبا انگور، کوهستانی و پله‌کانی بودن، همجواری با دریاچه پریشان، ویژگی‌های اقلیمی متفاوت با شهرستان، وجود جاذبه‌های تاریخی و پیشینه کهن از جمله بقعه علامه دوانی، بقعه شاه سلیمان و قلعه دختر (که با توجه به وجود سفال‌های پراکنده، معماری، طراحی و پلان احتمالاً مربوط به دوره ساسانی است)، حمام تاریخی دوان (موزه مردم‌شناسی و صنایع دستی)، چشم‌اندازهای جالب اکولوژیکی و انواع جاذبه‌های فرهنگی و اقتصادی-معیشتی به عنوان یکی از مناطق مهم طبیعی-تاریخی و گردشگری شهرستان کازرون و از جمله روستاهای منحصر بفرد فارس بشمار می‌رود. توانهای محیطی فوق‌الذکر موجب شده تا این منطقه ظرفیت‌های لازم برای هر گونه برنامه‌ریزی ویژه در بخش‌های مختلف گردشگری را داشته باشد. از این رو، پژوهش حاضر به بررسی راهبرد توسعه گردشگری پایدار در منطقه تاریخی دوان کازرون می‌پردازد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که مؤلفه‌های شاخص‌های تاریخی-معماری و شاخص طبیعی از تنوع بالایی در ارتباط با ارزیابی توان گردشگری روستای دوان برخوردارند. در این ارتباط مؤلفه‌های نزدیکی به شهر کازرون، مقبره علامه دوانی دریاچه پریشان، نزدیکی به دشت ارژن، برگزاری جشنواره گل نرگس و غذاهای سنتی و بومی منطقه، هتل بیشاپور و مراکز بوم‌گردی و اقامتگاه‌ها به ترتیب با اهمیت‌ترین مؤلفه‌های شاخص‌های مورد بررسی می‌باشند. نتایج آزمون تی در ارتباط با بررسی وضعیت شاخص‌های توسعه گردشگری پایدار، در روستای دوان نیز حاکی از آن است که شاخص تاریخی-معماری، شاخص طبیعی و شاخص اجتماعی-فرهنگی در وضعیت نسبتاً مساعدی و در سطح بالاتری نسبت به سایر شاخص‌ها قرار گرفته‌اند. اما شاخص زیرساخت پایین‌تر از مطلوبیت قرار دارد.

نتایج آزمون پیرسون حاکی از آن است که بین متغیرهای افزایش سطح درآمد، افزایش فرصت‌های شغلی، بالا رفتن سطح فرهنگ مردم، توسعه زیرساخت‌ها و امکانات، سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی و خصوصی، بهبود تسهیلات فراغتی و تبادل فرهنگی و توسعه گردشگری روستای دوان رابطه معناداری و مثبت وجود دارد. در واقع هر چه توسعه گردشگری و ارتقای آن در سطح روستای دوان از میزان بیشتر و وضعیت بهتری برخوردار باشد، کیفیت زندگی ساکنین بومی روستا نیز از وضعیت مطلوبی برخوردار خواهد شد. نتایج آزمون رگرسیون چندگانه نیز نتایج بدست آمده از آزمون پیرسون را تأیید می‌کند. در ارتباط با وضعیت تحقق توسعه گردشگری در روستای دوان نتایج مدل سوات نشان‌دهنده انتخاب استراتژی رقابتی (اقتضایی/تنوع) در جهت اقدام می‌باشد. بر این اساس جهت تدوین راهبردهای اقتضایی باید با استفاده از نقاط قوت درونی، اثرات ناشی از تهدیدات موجود را کاهش داده و یا آن‌ها را از بین برد و راهبردهای متناسب با آن را تعیین کرد.

با توجه به نتایج به دست آمده، چنین می‌توان گفت که گردشگری نقش مهمی در تحول اقتصاد روستاها داشته است. وجود گردشگری روستایی با مؤلفه‌های اقتصادی رابطه معناداری دارد. این ارتباط می‌تواند نشان دهنده تأثیر مثبت گردشگری بر اقتصاد روستاها باشد، از جمله افزایش اشتغال، توسعه کسب و کارهای محلی، افزایش درآمد و رونق اقتصادی در مناطق روستایی. از این رو، به نظر می‌رسد که توسعه گردشگری در روستاها می‌تواند یکی از راهکارهای مؤثر برای توسعه اقتصادی این مناطق باشد. این امر نیازمند برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب برای حفظ محیط زیست، حفظ و ارتقای فرهنگ محلی، و توسعه پایدار گردشگری است تا بهبودی مستدام و مؤثر در اقتصاد روستاها رقم بخورد.

در ارتباط با چشم‌انداز برای توسعه آینده گردشگری در روستای دوان می‌تواند به اقداماتی اشاره کرد که به نوعی تعادل بین حفظ میراث فرهنگی و طبیعی منطقه با توسعه اقتصادی و اجتماعی آن منجر شود. این اقدامات شامل حفظ و ترویج ویژگی‌های منحصر به فرد تاریخی و فرهنگی منطقه، ارتقاء زیرساخت‌های گردشگری از جمله راه‌ها، اقامتگاه‌ها و امکانات رفاهی، توسعه فعالیت‌های گردشگری محلی مانند تولیدات صنایع دستی و غذای محلی، و ترویج گردشگری پایدار از طریق اجرای پروژه‌های حفاظت محیط زیست و کاهش اثرات منفی گردشگری بر محیط زیست می‌باشد. این اقدامات همچنین می‌توانند به ایجاد اشتغال محلی، توسعه اقتصادی و افزایش کیفیت زندگی ساکنان محلی کمک کنند، در حالی که جذب گردشگران جدید و افزایش درآمد از صنعت گردشگری نیز اهمیت دارد.

نتایج بدست آمده حاصل از یافته‌های این پژوهش با تحقیقات انجام گرفته در گذشته از جمله با پژوهش‌های صابونی و تقوی‌خراسانی (۱۳۹۷)، قدیری معصوم و همکاران (۱۴۰۰)، رضایی تبار (۱۳۹۸)، بساک و دین‌پرست (۱۳۹۹)، شاه‌آبادی و همکاران (۱۴۰۱)، و طولایی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۱) همخوانی و همسویی دارد. نتایج پژوهش‌های فوق و پژوهش حاضر همگی حاکی از آن است که گردشگری توانسته است نقش مهمی در تغییر اقتصاد روستا داشته باشد. و رابطه معناداری بین گردشگری روستایی و مؤلفه‌های اقتصادی پژوهش وجود دارد. و عواملی نظیر تأمین اقامتگاه برای گردشگران، بسترسازی برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و ایجاد تأسیسات و امکانات مورد نیاز گردشگران در مرحله اول موجب رونق گردشگری و در ادامه باعث توسعه روستا می‌شود.

جهت حفظ و بازسازی بافت تاریخی روستای دوان، توسعه و ایجاد تأسیسات گردشگری و ارائه خدمات مناسب به گردشگران و بهره‌مندی ساکنان محلی از سودمندی‌های گردشگری پیشنهادها زیر ارائه می‌گردد: ۱- بهسازی، نوسازی، ساماندهی، نگهداری و بهره‌برداری از بناها و آثار تاریخی روستا مورد مطالعه؛ ۲- ایجاد سایت گردشگری و معرفی ارزش‌های تاریخی و فرهنگی روستای مورد مطالعه به گردشگران؛ ۳- توجه به سایر ابعاد و جزئیات مرتبط با کالبد و عملکرد تاریخی روستا؛ ۴- احیای نمادها و عناصر هویت ساز محله و بکارگیری نظرات شورایاری و نخبگان محلی برای ارتقای سطح تعلق هویت محله‌ای احساس تعلق مردم به محله؛ ۵- ایجاد مراکز اقامتی و بوم‌گردی و تأسیسات گردشگری در روستای دوان؛ ۶- نصب تابلو راهنما جهت شناسایی و معرفی روستا به گردشگران و بازدیدکنندگان؛ ۷- ایجاد ساختمان نگهدارنده یا استقرار نیروهای انتظامی جهت حفظ امنیت گردشگران و بازدیدکنندگان.

منابع

- ازکیا، مصطفی؛ شرافت، سجاد؛ وثوقی، منصور؛ سیدمیرزایی، سیدمحمد (۱۳۹۸) «گردشگری روستایی راهبردی برای تحقق توسعه روستایی مورد مطالعه: فقر روستاهای دهستان میشخاص از توابع بخش سیوان، شهرستان ایلام»، فضای گردشگری، دوره ۸، شماره ۳۲، صفحات ۷۸-۵۷.
- استعلاجی، علیرضا؛ ضیاء، عفت؛ فلاح‌تبار، نصراله؛ ولی‌شریعت پناهی، مجید (۱۳۹۸) «تحلیل عوامل کلیدی تأثیرگذار بر توسعه پایدار گردشگری مطالعه موردی: شهرستان صومعه‌سرا»، فضای گردشگری، دوره ۸، شماره ۳۲، صفحات ۹۴-۷۹.
- اسعدی‌جعفرآباد، سارا؛ آبرون، علی‌اصغر؛ سیاوش‌پور، بهرام (۱۳۹۸) «شناسایی مؤلفه‌های هویت ساز بومی بافت‌های تاریخی فرسوده شهری»، معماری شناسی، سال ۲، شماره ۱۲، صفحات ۶-۱.
- اسماعیل‌پورمقدم، هادی؛ دهباشی، وحید؛ خیری، محمد (۱۳۹۵) «بررسی رابطه توسعه پایدار گردشگری با امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر اقتصاد مقاومتی»، جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال ۷، شماره ۱، صفحات ۲۸-۱۵.
- افراخته، حسن؛ جوان، فرهاد، ریاحی، وحید (۱۳۹۸) «تحلیل فضایی اثرات گردشگری بر تحولات کالبدی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان رضوان-شهر»، برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، سال ۴، شماره ۱، صفحات ۷۰-۵۷.
- امیرخانلو، سمانه؛ کردوانی، پرویز؛ مهدوی حاجیلویی، مسعود (۱۳۹۸) «اثرات گردشگری بر توسعه مناطق روستایی از دیدگاه جامعه میزبان مورد: بخش مرکزی شهرستان گلوگاه»، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۸، شماره ۳، صفحات ۲۲۶-۲۰۷.
- ایمانی، بهرام؛ معدنی، جواد (۱۴۰۲) «گردشگری روستایی سبز: بررسی عوامل تأثیرگذار در توسعه گردشگری روستایی پایدار و حافظ محیط‌زیست»، مطالعات علوم محیط‌زیست، دوره ۸، شماره ۴، صفحات ۷۳۲۰-۷۳۰۵.
- آریان کیا، مصطفی (۱۴۰۲) «ارزیابی توان گردشگری روستای تاریخی سیف‌آباد قدیم شهرستان کازرون در راستای توسعه و ارتقای گردشگری پایدار»، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۶، شماره ۱، صفحات ۲۴۱-۲۱۹.
- آریان کیا، مصطفی؛ زبیری، کرامت اله (۱۴۰۲) «گونه‌شناسی کالبدی الگوهای معاصر خانه‌های بافت تاریخی روستای سیف‌آباد بالایی (قدیم) شهرستان کازرون، پژوهش‌های روستایی، دوره ۱۴، شماره ۳، صفحات ۵۳۷-۵۲۰.

- آمار، تیمور؛ عسکری زادماسوله، افشین؛ رضانی‌گورابی، بهمن (۱۴۰۲) «شناسایی عوامل مؤثر بر الگوی توسعه گردشگری روستایی مورد مطالعه: شهرستان ماسال»، *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، دوره ۱۸، شماره ۴، صفحات ۱۴-۱.
- باباخانی، ملیحه؛ سامه، رضا (۱۴۰۲) «اثرگذاری منظر روستایی بر کیفیت محیطی و توسعه گردشگری روستایی، مطالعه موردی: دهستان برغان، شهرستان ساوجبلاغ»، *پایداری، توسعه و محیط زیست*، دوره ۴، شماره ۱، صفحات ۶۷-۵۳.
- بساک، سعید؛ دین‌پرست، سجاده (۱۳۹۹) «بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگران مطالعه موردی: روستاهای دهستان مدرس، شهرستان شوشتر»، *جغرافیا و روابط انسانی*، دوره ۳، شماره ۱، صفحات ۲۸۶-۲۶۹.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ عیوضلو، داود (۱۳۹۵) «توسعه گردشگری در ایران»، انتشارات مهکامه، چاپ اول، تهران.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ قائمی‌راد، طیبیه؛ زیاری، کرامت‌اله؛ پوراحمد، احمد (۱۴۰۱) «بررسی وضعیت زیست محیطی گردشگری با استفاده از روش جای پای اکولوژیک مورد مطالعه شهر رشت»، *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، دوره ۱۷، شماره ۱، صفحات ۱۳۰-۱۱۹.
- حیدری، زهرا؛ چهارراهی، حسن‌رضا (۱۳۹۹) «بررسی نقش بافت‌های تاریخی در توسعه گردشگری پایدار شهری؛ مطالعه موردی: شهر شهریار»، *کنفرانس بین‌المللی عمران، توسعه و بازآفرینی زیرساخت‌های شهری در ایران*، تهران.
- خانزادی، آزاد؛ فلاحتی، علی؛ حیرانی، زهرا (۱۳۹۷) «بررسی و تحلیل نقش و اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران»، *گردشگری و توسعه*، سال ۷، شماره ۱، صفحات ۱۰۰-۸۴.
- خدایانه، کیومرث (۱۴۰۲) «تحلیل عوامل مؤثر و پیش‌برنده توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان، مطالعه موردی: دهستان حیران، شهرستان آستارا»، *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، دوره ۱۰، شماره ۱، صفحات ۱۱۶-۱۰۳.
- رحیمی‌پور، بهاره؛ ظاهری، محمد؛ کریم‌زاده، حسین (۱۴۰۱) «تدوین سناریوهای توسعه پایدار گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌نگاری؛ مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری شهرستان سقز»، *گردشگری و توسعه*، انتشار آنلاین از تاریخ ۱۵ فروردین.
- رضایی‌تبار، زینب (۱۳۹۸) «بررسی نقش گردشگری در تحولات اقتصادی روستا و ارزیابی تأثیرات مثبت و منفی آن نمونه موردی: روستای خشت سر شهرستان محمودآباد»، *مطالعات جغرافیا، عمران و مدیریت شهری*، دوره ۵، شماره ۴، صفحات ۴۹-۳۲.
- شیرخانی، علی؛ اصلانی، غلامرضا؛ پریزاد، رضا (۱۴۰۱) «بررسی صنعت گردشگری روستایی و راهکارهای کارآمد توسعه پایدار آن»، *جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، دوره ۵، شماره ۱۱، صفحات ۶۲۳۳-۶۲۱۹.
- صابونی، هیلا؛ تقوی‌خراسانی، مهدی (۱۳۹۷) «بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار روستا»، *دومین کنگره ملی توسعه زیرساخت‌های فناوری صنعت راه و ساختمان ایران*، تهران.
- فرهادیان، همایون؛ بشیری، نسرین؛ عباسی، عنایت؛ وکیل‌پور، محمدحسن؛ مومنی‌هلالی، هادی (۱۴۰۲) «تحلیل شکاف وضعیت موجود و مورد انتظار تأثیر گردشگری روستایی بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی: مطالعه موردی روستای کلوان»، *روستا و توسعه*، دوره ۲۶، شماره ۳، صفحات ۱۲۸-۱۰۵.
- قدیری‌معصوم، مجتبی؛ بهمنی، افشین؛ حاجیلو، مهدی؛ عظیمی، فریده؛ قدیری‌معصوم، مهدیه (۱۴۰۰) «بازاندیشی در جوجه مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی و زمینه‌یابی کارآفرینی در مناطق روستایی، مطالعه موردی: روستاهای استان تهران»، *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، دوره ۲۱، شماره ۶۳، صفحات ۳۳۴-۳۱۵.
- کرمی، آیت‌اله؛ علی‌باری، ندا (۱۴۰۱) «ارزیابی شاخص‌های عینی کیفیت زندگی در روستاهای هدف گردشگری تاریخی-فرهنگی شهرستان مرودشت»، *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، دوره ۱۷، شماره ۳، صفحات ۷۲۲-۷۰۹.
- مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان فارس (۱۴۰۰).
- مزیدی، هاجر؛ زینتی فخرآباد، حسین (۱۴۰۲) «بررسی و تحلیل تأثیرات گردشگری روستایی بر معیشت پایدار روستاییان، مطالعه موردی: روستاهای وامان و کاشیدار شهرستان آزادشهر»، *گردشگری و اوقات فراغت*، دوره ۸، شماره ۱۵، صفحات ۲۰-۱.
- ویسی، فرزاد؛ صفیاری، رسول؛ منوچهری، سوران (۱۳۹۸) «پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری نواحی روستایی با تأکید بر آینده‌پژوهی، مورد مطالعه: بخش اورامان شهرستان سروآباد»، *مطالعات اجتماعی گردشگری*، سال ۷، شماره ۱۴، صفحات ۷۲-۴۷.
- یاری‌حصار، ارسطو؛ محمدی، چنور (۱۴۰۲) «واکاوی نقش گردشگری بر توسعه روستاهای هدف گردشگری شهرستان پناه»، *جغرافیا و روابط انسانی*، دوره ۶، شماره ۲، صفحات ۴۸۹-۴۷۳.

- Ariyani, N., & Fauzi, A. (۲۰۲۳). Pathways toward the transformation of sustainable rural tourism management in central Java, Indonesia. *Sustainability*, 15(۳), ۲۵۹۲. <https://doi.org/10.3390/su15032592>
- Ateljevic, J., & Page, S. J. (Eds.). (۲۰۱۷). *Tourism and entrepreneurship*. Routledge, Axford, UK, ISBN: ۹۷۸-۰-۷۵۰۶-۸۶۳۵-۸.
- Chen, J., Huang, Y., Wu, E. Q., Ip, R., & Wang, K. (۲۰۲۳). How does rural tourism experience affect green consumption in terms of memorable rural-based tourism experiences, connectedness to nature and environmental awareness?. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 54, ۱۶۶-۱۷۷. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2022.12.006>
- Guo, S., Li, X., Cao, N., & Wang, Y. (۲۰۲۳). The Impact of Rural Tourism on the Poverty Vulnerability of Aging Rural Households. *Sustainability*, 15(۸), ۶۸۰۰. <https://doi.org/10.3390/su15086800>

- Huo, T., Yuan, F., Huo, M., Shao, Y., Li, S., & Li, Z. (۲۰۲۳). Residents' participation in rural tourism and interpersonal trust in tourists: The mediating role of residents' perceptions of tourism impacts. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 54, ۴۵۷-۴۷۱. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.02.011>
- León-Gómez, A., Ruiz-Palomo, D., Fernández-Gómez, M. A., & García-Revilla, M. R. (۲۰۲۱). Sustainable tourism development and economic growth: Bibliometric review and analysis. *Sustainability*, 13(۴), ۲۲۷۰. <https://doi.org/10.3390/su13042270>
- Murgante, B., Eskandari Sani, M., Pishgahi, S., Zarghamfard, M., & Kahaki, F. (۲۰۲۱). Factors affecting the lut desert tourism in Iran: developing an interpretive-structural model. *Sustainability*, 13(۱۳), ۷۲۴۵. <https://doi.org/10.3390/su13137245>
- Priatmoko, S., Kabil, M., Akaak, A., Lakner, Z., Gyuricza, C., & Dávid, L. D. (۲۰۲۳). Understanding the complexity of rural tourism business: Scholarly perspective. *Sustainability*, 15(۲), ۱۱۹۳. <https://doi.org/10.3390/su15021193>
- Rasoolimanesh, S. M., Ramakrishna, S., Hall, C. M., Esfandiari, K., & Seyfi, S. (۲۰۲۳). A systematic scoping review of sustainable tourism indicators in relation to the sustainable development goals. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(۷), ۱۴۹۷-۱۵۱۷. <https://doi.org/10.1080/09669582.2023.1770621>
- Roxas, F. M. Y., Rivera, J. P. R., & Gutierrez, E. L. M. (۲۰۲۰). Mapping stakeholders' roles in governing sustainable tourism destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 45, ۳۸۷-۳۹۸. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2020.09.005>
- Saputro, K. E. A., Hasim, Karlinasari, L., & Beik, I. S. (۲۰۲۳). Evaluation of Sustainable Rural Tourism Development with an Integrated Approach Using MDS and ANP Methods: Case Study in Ciamis, West Java, Indonesia. *Sustainability*, 15(۳), ۱۸۳۵. <https://doi.org/10.3390/su15031835>
- Streimikiene, Dalia, et al. "Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic literature review." *Sustainable development* ۲۹,۱ (۲۰۲۱): ۲۵۹-۲۷۱. <https://doi.org/10.1002/sd.2133>